

KOSOVA - MAMUŞA TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ: DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM

Transition Period In Kosovo-Mamusha Turkish Folk Culture: Birth, Marriage And Death

Nuran MALTA-MUHAXHERİ*
Mr. Esin HUDAVERDİ**

Dede Korkut, 2016/9: 55-62

Öz

Bir toplumdaki örf, adet, gelenek, görenek ve inanışlar, o toplumun kültürünü meydana getirmektedir. Kültür, toplumların geçmişi ve geleceği arasında bir köprü vazifesi görmekte, milletlerin varlıklarını ve birliklerini korumalarına büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada, Mamuşa Türklerinin kültürel yapısına, özellikle geçiş dönemlerine ilişkin örf, adet, görenek, gelenek ve halk inanışlarının günümüzdeki durumlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Yüzlerce yıldır farklı kültür, din ve ırka mensup toplumlarla bir arada yaşayan Kosova-Mamuşa Türklerinin varlıklarını sürdürmelerini sağlayan inanışlarıyla bunlara bağlı pratiklerinin tespit edilmesi, kökleri binlerce yıl öncesine dayanan Türk kültürüyle benzerlik ve devamlılık gösteren yönlerinin olup olmadığını ortaya koyma imkânı verecektir. Bu çalışma Kosova'da çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu tek köy olan Mamuşa köyüne ait verilerin, alan araştırmalarının ve yazılı kaynakların ürünüdür.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Mamuşa Türkleri, geçiş dönemleri, gelenek

Abstract

Custom, tradition and beliefs in a society constitute the culture of that society. Culture, seen as a bridge between the past and the future of societies, also highly helps the protection of existence and unity of the nations. The aim of this study, to occur the situation of cultural structure of Mamusha`s Turks, especially transition period regarding the custom, tradition and folk beliefs in the present. The existence of Kosovo-Mamusha`s Turks, hundreds of years with different cultures, religions and racial community provides the sustain of their beliefs also this attached to identify their practice. It will allow presenting the origin that based thousands of years ago whether shows aspects of similarity and continuity of Turkish culture. This study is a producer of data, space exploration, written sources, relating to Mamusha village which is a one village in Kosovo constituted by majority of Turks

Key Words: Kosovo, Mamusha`s Turks, transition period, tradition

* Yrd. Doç. Dr., Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Priştine-Kosova, nuranmalta@live.com

** Yrd. Doç. Dr., Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Priştine-Kosova, esinbudaverdi@hotmail.com

Giriş

Kosova-Mamuşa köyü Türklerinin dili ve kültürü, gerek yazılı gerekse sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere göre çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tarih boyunca Türk kabileleri sürekli olarak hareket ettikleri için dünyanın üç kıtasına yayılmış ve gittikleri yerlere de dil ve kültürel varlıklarını da taşımışlardır. IV. ve V. yüzyılda eski Yugoslavya topraklarında Avar, Peçenek ve Kuman Türklerine tesadüf etmekteyiz. 1389 yılında I. Kosova Meydan savaşından sonra Kosova, Osmanlı Devleti'nin himayesine girerek, yerli Türk boyları Müslümanlığı kabul etmiş ve buralarda zaman içinde Müslüman nüfusu çoğunluğu oluşturmuştur. O dönemden itibaren Osmanlı Devleti'nin önemli topraklarından birini teşkil eden Balkanlar, bunun doğal sonucu olarak da Türk uygarlığının bütün birikimini bünyesinde toplamıştır.

Kosova'da çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu tek belediye olan Mamuşa'nın yanı sıra Türk toplumunun sayı olarak en fazla olduğu şehir Prizren'dir. Priştine, Gilan, Mitrovitsa, İpek, Vuştri, Yanova, Dobırçan ve Gora yörelerinde de Türkler yaşamaktadırlar. Balkanlardaki halk edebiyatı da tıpkı Divan Edebiyatı gibi oldukça zengin bir birikimle karşımıza çıkar. Türklerin bu bölgeye yerleştiği andan başlayarak, bölgenin coğrafi ve sosyal şartlarının da etkisiyle, halk edebiyatı ürünleri bir çeşitlenme göstermiş, Türk sözlü geleneğinin dinamik yapısıyla yeni eserler ortaya çıkmıştır.

İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır. Bu üç önemli aşamanın çevresinde bir çok inanç, âdet, töre, tören, âyin dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır (Örnek, 2000: 131).

Geçiş dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, törenler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur.

Mamuşa halk kültüründe geçiş dönemleriyle ilgili inanç, âdet ve pratiklerin eski Türk kültürüyle bağları vardır.

1. Mamuşa Türk Kültüründe Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri

a. Mamuşa'da Doğum Adetleri:

Mamuşa Türklerinde doğumla ilgili inanış ve adetler oldukça zengindir. Doğum ile ilgili adetlerin yaygın olmasının sebebi, çocuğa verilen önemden kaynaklanmaktadır. Doğum, her zaman aileye büyük mutluluk getiren bir olaydır. Doğum, toplum içinde hem kadının hem de erkeğin saygınlığını artırır. Mamuşa'da çocuğu olmayan aileler küçümsenir. Bu durumdan kurtulmak ve çocuk sahibi olmak için insanlar çeşitli pratiklere bas vururlar. Doğum "bir geçiş" olduğuna göre, inançlar ve gelenekler hamile kadının daha doğum öncesinden, hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak bir

takım adetlere uymaya, bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır (Örnek, 2000:132).

Doğumla ilgili halk inanışları daha çok doğum öncesine ait olup, kısırlığı gidermek veya yaşamayan çocukların yaşatılmasına yöneliktir. Mamuşalıların evlendikten sonra ilk istedikleri şey, gelinin hamile kalmasıdır. Gelinin, gittiği yerde saygınlık kazanması ve erkeğin yakınlarının gözüne girmesi için doğurması gerekir. Bu nedenle hamile kalmayan kadın, bazı adetlere başvurmaktadır (B. Bütüç). Mesela; sıcak yerlerde yattıktan veya sıcak şeyler içtikten sonra kadın eğer hamile kalmazsa o zaman doktora başvurup bunun çaresini ararlar. Kısırlığı gidermek için başvuru alan çareler arasında muska yazdırmak, kutsal yer, su vb yerlere sığınmak, dua etmek yer almaktadır. Kadın bunlara rağmen hamile kalmazsa, eşinin kuma getirmesi olağandır (B. Bütüç). Çok az erkek çocuksuz kalmayı göze almaktadır. Kuma kabul etmeyen bayanlar ise babalarının evlerine geri dönerler. Günümüzde çocuk sahibi olamayan kadınlara bakış değişmiştir. Öncelikle, genç çiftlere çocuk sahibi olabilmeleri için daha fazla zaman tanınmaktadır. Eğer problem varsa artık gidilen kişi köy ebesi değil, uzman bir doktordur. Tıbbî müdahalelere rağmen sonuç alınmıyorsa halk hekimliği veya dinî-sihri uygulamalar devreye girmektedir. Bölgede geleneksel ve tıbbî yöntemlere rağmen çocuk sahibi olamayanlar, çareyi evlatlık almakta bulmuşlardır.

Çocuk sahibi olabilmek için yapılan çoğu uygulama kadınlar içindir. Hamile kalan kadının yemesi gereken yiyeceklerle doğacak olan çocuğun bazı muhtemel nitelikleri arasında paralellik kurulmaktadır. Böylece kadının iyi beslenmesi sağlandığı gibi, psikolojik durumunu bozacak şeyler de engellenmektedir. Geleneksel olarak erkek çocuk kız çocuktan daha fazla istenmektedir. Pratiklerde de bu isteğin izleri açıkça görülmektedir. Ataerkil aile yapısı içinde erkek çocuğun baba ocağını devam ettirmesi, ailenin soyadını sürdürmesi, daha fazla istenmesine sebep olmuştur. Anne adayının bazı davranışlardan kaçınması veya bazı şeyleri mutlaka yapması gerektiği düşünülür. Bu davranışlardan bazıları şunlardır; Gebe kadın, gebelik süresince kötü bilinen şeylere bakmaz, gizli olarak hiçbir şey yemez. Aksi takdirde doğacak olan çocuğun yüzünde leke gibi bir iz belireceğine inanılır. Cenazeye giden, ölüyü, cesedi seyreden gebe kadının ölü çocuk doğuracağına veya çocuğun yüzünün toprak renginde olacağına inanılır. Cenazeye gitmesi zorunlu olan gebe kadın, kendini korumak için kırmızı iplikle parmağını sardıktan sonra cenazeye gider. Kosova Türklerinde de Türk dünyasının birçok bölgesinde olduğu gibi, gelinin damadın evine geldiği ilk gün kucağına bir çocuk, özellikle erkek çocuk verilir. Gerdek öncesi gelinin yatağına bir erkek çocuk yatırılır. Bu uygulama ile doğacak çocuğun erkek olması dileğinde bulunulur. Doğacak çocuğun cinsiyetini anlamak amacıyla, kadının fiziksel görünümüne, yediklerine, davranışlarına, vb göre tahminlerde bulunulmaktadır. Doğumların günümüzde hastanelerde yapılması, lohusalık dönemine ait geleneksel uygulamaların bir kısmının unutulmasına sebep olmuştur. Lohusanın sütü ve yiyecekleri için günümüzde doktorların tavsiyeleri göz önünde tutularak bir beslenme yapılır. Doğum yapan kadına Kosova'da da birçok Türk topluluğunda olduğu gibi "lohusa" denir. Lohusanın yatağı önceden hazırlanır. Yatak, lohusanın gelin olarak getirdiği çeyizleriyle süslenir. Sütü kaçmasın diye lohusa kırk gün evden dışarı çıkmaz. Bundan sonra sokağa çıkınca başını başlıkla örter. Bütün Türk toplulukları gibi Kosova Türkleri de nazara inanırlar. Nazarın en fazla lohusa ve küçük çocuklara değdiğine inanılır. Yasamayan çocuk, ilk gezme, kırk uçurması, yürüyemeyen ve konuşamayan çocuk, ilk diş, ilk tırnak, ilk saç ile ilgili olarak toplanan bilgiler, geleneğe dayalı birçok uygulamanın yoğun olarak yapıldığını göstermiştir.

b. Evlenme Adetleri ve Düğün Töreni

Geçiş dönemlerinin önemli bir aşaması olan evlenme geleneğinde evlilik çağı, yası, eş seçimi, görücülük, dünürçülük, kız isteme, nisan, nisanlılık dönemi hazırlıkları, düğüne davet, düğün hazırlıkları, kına gecesi, düğün, saç, kısmet açma, nikâh ve gerdekle ilgili uygulamalar yoğun bir biçimde geleneğe dayalı olarak sürdürülmektedir. Aile kurumuna çok önem verilmektedir. Toplumun aynası olan sağlıklı bir aile kurmanın yolu, evlilikten geçmektedir. Çeşitli evlilik türleri görülsede en makbul evlilik, dünür gidilerek yapılan normal evliliğdir. Ailesine sıkı bağılı olarak yaşayan bir Mamuşalının ömrü boyunca en büyük muradı, çocuğunu evlendirmektir. Mamuşalı aileler, evlendirme meselesinde kız ve erkek çocuğuna eşit muamele yaparlar. Aile ortamında en büyük coşku ve sevinç, çocukların düğünlerinin yapıldığı zaman yaşanan coşku ve sevinçtir.

İster evlenme, ister sünnet düğünü olsun, düğünler genellikle 3 - 4 gün sürer. Önceleri düğünler çarşamba, perşembe ve cuma günleri yapılmış (B. Bütüç). Mamuşa'daki ahalinin çoğu önceleri çiftçilikle uğraştığı için hafta içi düğün yapmaları sorun değılmış. Ancak şimdi memur olanlar ve ticaretle uğraşan kişiler fazlalaşınca düğün törenleri çoğunlukla cuma, cumartesi ve pazar yapılmaktadır (B. Bütüç). Düğüne bir gün öncesinden misafirler davet edilir. Eğer düğün cuma günü başlıyorsa perşembe günü evin en saygın kişileri, misafirleri davet etmeye çıkarlar. Aynı gün evde boğa veya inek kesilir.

Yaptığımız alan araştırması sırasında köydekiler, eskiden düğünlerinin daha kalabalık ve daha coşkulu geçtiği söylemişlerdir. Eskiden atı olan herkes düğüne davet edilmiş. Gelin alındıktan sonra köyün merkezinde (Ulica'da) büyük at yarışları yapılmış. Ancak köyde bu adetten günümüzde söz etmek mümkün değildir. Kaynak kişimiz (H. Mazrek), o zamanlarda en büyük modanın atların düğünlere davet edilmesi olduğunu ifade etmiştir. Düğünün ilk günü (çarşamba veya cuma) öğleden sonra misafirler düğün evine gelmeye başlarlar. O gün akşama dek yavaş yavaş tüm misafirler toplanırlar. Akşam yemeğı ilk önce kadın misafirlere verilir. Kadınlar akşamdan önce yemek yerler. Erkekler ise akşam ezanı okunduktan sonra yemeklerini yerler. Mamuşa'daki düğün merasimlerini erkek ve kadınlar ayrı ayrı evlerde gerçekleştirmektedirler. Kadınlar düğünü yapanın evinde, erkekler ise konak olarak komşunun evinde misafir edilirler. Sofralar evin avlusunda kurulur. Her bir sofraya ayrı ayrı kişiler hizmet eder. Düğünlerde en çok yapılan yemekler çorba, kuru fasulye ve börektir. Tatlı olarak postişte veya yaya yapılır. Genellikle yemekleri parayla tutulan aşçı kadınlar yaparlar. (B. Bütüç).

Yemek yendikten sonra düğünün daha şöhretli ve dillere destan olması için kadın kısmına def, erkek kısmına ise davul zurna çalınır. Mamuşa'daki düğünlerde erkeğın ayrı, kadının ayrı yeri vardır (B. Bütüç). Kadınlar o gece büyük meclis yapar, kocaya yeni varan gelinler oyun oynarlar. Yeni gelinlerin def eşliğinde oynayışlarını görmek için bütün köy kızları ve kadınları gelir kenardan izlerler.

Diğer taraftan erkekler de davul zurna eşliğinde gece yarısına kadar oynarlar (N. Bütüç). Kadınlar gece yarısından sonra tavuk avına çıkarlar. Düğünü yapanın yakınları ev ev dolaşarak evlerden tavuk toplarlar. Toplanan tavuklar o gece pişirilip yenir.

Düğünün ikinci günü gelin alınır. Gelini, saat 11’de almaya çıkan düğüncüler eskiden at veya öküz arabasıyla almaya giderlermiş. Fakat şimdi herkeste araba olduğu için gelin arabalarla alınmaktadır. Eskiden at veya öküz arabalarına kadınlar binermiş, erkekler ise önden yürürlermiş. En önde ise bir kişi bayrakla yürürmüş. Kadınları dışarıda erkekler görmesin diye “koçi” yapılmış. Koçiler kırmızı kilimlerle örtülürmüş. Tabii arabalar çıkınca bütün bu adetler unutulmuştur. Şimdi ise bu sıralama şöyle olmaktadır; bayrak yine önde, sonraki sırada düğüncüler ve arabayla kadınlar gelmektedirler. Gelinin evine varıldığında kadınlara şerbet, erkeklere pideler ikram edilir. Gelinin evinde yarım saat kadar kalınır. Ondan sonra eve geri dönülür (B. Bütüç).

Damat giriş kapısının önünde gelini buğday veya arpa dolusu bir sepetle karşılar ve gelinle düğüncülerin üzerine buğdayları atar. Bunun sebebi, gelinin o eve bereket getirmesidir (B. Bütüç). Gelini arabadan kaynatası çıkarır. Evin kapısına girmeden önce eliyle bir fincan dolusu şerbet veya bala dokunur ve evin kapısına sürer. Bunun anlamı da ev halkıyla iyi geçinsin, tatlı dilli olsun içindir. Damat, ancak iki saat sonra gelini görmeye gelir. Damat, evine kardeşi veya amcasının oğluyla gelir. Gelin evin giriş kapısı önünde oturur, damatsa birkaç metre ilerisinde çalınmış bir şekilde gezerek arada sırada çekingen bir tavırla süslü püslü karısına bakmaya çalışır. Damadın geline bakmaması için düğüncüler elmaları üzerine savurarak onu engellemeye çalışırlar (B. Bütüç).

Akşam yemeği yenildikten sonra damadın gerdeğe girme zamanı gelir. Kadınlar, damadı gerdeğe girişi sırasında alkışlar, erkekler ise yumruklarla uğurlarlar. Ertesi gün öğlen yemeği yenildikten sonra herkes evine dağılır (B. Bütüç).

c. Sünnet Düğünü

Mamuşa’da sünnet düğünleri çok zevkli geçer. Bir ailenin çocuğu ortalama 10-12 yaşlarına gelince o aile reisi, çocuğunu sünnet ettirme girişiminde bulunur. Çocuğun sünneti için yıllardır biriktirdiği parayla büyük bir ziyafet verir, tüm akraba, dost ve konu komşusunu çağırır. Parası olmayanlara ya biri yardım eder ya da borca girip çocuğunun sünnetini en iyi şekilde yapmaya çalışır. Eskiden zengin olanlar, kendi çocuklarıyla birlikte bazı fakir ailelerin çocuklarını da sünnet ettirirlermiş; düğüne onların da dost ve akrabalarını davet ederlermiş. Sünnet düğünü Mamuşa’da 3 gün sürermiş (B. Bütüç).

Genellikle evde evlenme töreni olduğu zaman, ailenin küçük çocukları da sünnet olmaktadır. Mamuşa’da sünnet düğünü için hazırlıklar iki hafta önceden başlar. Düğüne çağırılacak olanların listesi yapılır. Listede tüm akrabalar ve özel arkadaşlar yer alır. Düğün için saz ekibi ve davul zurna takımı bir hafta önceden ayarlanır. Düğün harcamaları önceden hesap edilir ve listeye göre harcama yapılır. Örneğin; düğünde büyük baş hayvan kesimi yapılacaksa hayvan bir hafta önceden alınır (B. Bütüç).

Sünnet olacak çocuğun dayısı hediye olarak, kurban (özellikle koç) veya eşya alır. Hediye eşyalar ve bahşişler üç gün önceden alınır ve sünnet olan çocuğa verilir. Hediye kurban götürülmeden önce evde kırmızı renge boyanır ve kurdele takılır. Sünnet olacak olan çocuğun dayıları, teyzeleri, halaları ve yeğenleri dört gün önceden gelirler. Teyzeleri ve kuzenleri sünnet olacak çocuğun yatağını bir gün önceden hazırlarlar (B. Bütüç).

Perşembe günü başlayan sünnet düğünü gece yarısına kadar devam eder. Sünnetler genellikle perşembe ve cuma akşamları olur. Sünnet olacak çocuğa önceden moral verilir. Moral olarak çeşitli hediyeler ve bahşişler verilir. Perşembe sabahı saat 9’da

misafirler toplanır. Çocuk, yıkanmaya hazırlanır. Çocuğu, anneannesi ve babaannesi avlunun ortasında beraber yıkarlar. Çocuğun başında şapkası vardır. Bu arada dayı hediyelik kurbanı verir. Eğer hediyelik koç verilmişse koç bir ay bakılır. Çocuk türkülerle yıkanır. Çocuk yıkandıktan sonra temiz elbiseler giydirilir ve geziye çıkarılır (B. Bütüç).

Gezdirmeye olayı çalgılar eşliğinde, araba konvoyları ve akrabaların halaylarıyla devam eder. Gezdirmeden önce bayrak süslemeleri yapılır. Bayrağa bir mintan ve iki adet balon ve teller takılır. Gezi esnasında, en önde bayrak gider. Bayrağı yeğen taşır. Ardından köyün imamı ve çocuğun dayısı gelir. Daha geride ise yakın akrabalar yaya olarak gelirler (B. Bütüç).

d. Ölüm Adetleri

Bütün Müslüman toplumlarda ölüm normal karşılanmakta, cenazenin defnedilmesi İslami ölçülere göre yapılmaktadır. Cenaze ile ilgili bütün işlemlerde komşular arasında oldukça yüksek düzeyde yardımlaşma dikkat çekmektedir. Baş sağlığına çok önem verilmekte, üç gün içinde yapılması daha makbul kabul edilmekle birlikte, ölünün kırkına kadar da baş sağlığı verilebileceği anlaşılmaktadır. Ölüm çevresinde görülen âdet ve uygulamalar, bütün Türk toplulukları arasında yaşayan inanç ve düşünce sistemlerinin çoğunlukla aynı kaynaktan beslendiğini gösterir niteliktedir. Eski Türk inançlarından kaynaklanan uygulamaların çokluğu dikkat çekmektedir. Ölümle ilgili âdet ve uygulamalar, en eski inanç sisteminden başlayarak girilen her din ve medeniyetin etkisiyle günümüze kadar zenginleşerek gelmiştir. Bütün Müslüman toplumlarda olduğu gibi Mamuşa'da da ölenler için aynı İslamî kurallar uygulanır. Ancak bazı topluluklarda ve büyük şehirlerde yapılmayan bazı âdetler şunlardır. Köyde kesinlikle mezarlığa bayanlar gitmemektedir. Ne gömme günü, ne de başka bir zaman kesinlikle bayanların mezarlığa gitmesi doğru değildir (B. Bütüç). Bu yüzden bayanlar hiçbir zaman mezarlığa gitmezler, ancak evlerinde ölenin ruhuna Yasin okurlar. Köyde bir de ölenin "yedisi", "kırkı" ve "senesi" yapılır. Ölünün beşinci veya yedinci günü, evde yakınları toplanıp onun için mevlit, Yasin ve çeşitli dualar okuturlar. Bu, hem kırkında, hem de senesinde tekrarlanır. Ölü için camide cenaze namazı kılınır ve yakınları tarafından ölü mezarlığa defnedilir. Eğer işi akşam ölmüşse yakın akrabalar toplanıp ölüyü sabaha kadar beklerler (N. Bütüç). Ölen bayansa bayanlar ölüyü bekler, ölü erkekse, o zaman da erkekler sabaha kadar ölüyü bekler. Ölü için akşam ağlanmaz, sadece dualar okunur ve ölenin iyiliklerinden bahsedilir. Ölü gömüldükten sonra herkes evine dağılır. Sadece yakınlar ölenin evine gelir, yemeklerini yerler.

Ertesi gün erkekler üç gün misafir bekler. Baş sağlığı dilemek için bütün tanıdıklar ziyarete gelirler. Bayanlar ise ölünün yedisine kadar misafir bekler (konak açıktır). Gelen misafirlere sigaranın dışında hiçbir şey ikram edilmez. Ayrıca helvadan başka tatlı yapmak âdet değildir. Eğer yapılırsa yas tutulmuyor demektir. Önceleri bir yıl yas tutuluyordu, şimdi ise zaman değiştiği için pek fazla yas tutmuyorlar. Yasın zamanı kişinin ruh haline bağlıdır. Yas döneminde bayanlar makyaj yapmaz, güzel elbiseler giymezler (B. Bütüç). Ayrıca düğün ve derneklere katılmazlar.

Süreç içinde bazı uygulamaların ortadan kalktığı bir kısmının ise devam ettiği söylenebilir. Ortadan kalkmasının sebebi, hayat tarzında uygulama ortamı kalmaması

veya aynı fonksiyona sahip yeni uygulamaların yaygınlık kazanmasıdır. Böyle bir değişikliğe ihtiyaç duyulmayan, yeni değer yargılarının, inanışların açıkça reddetmediği uygulamalar ise yaşamaya devam etmiştir. Ayrıca dinî açıdan baskı ve karşı çıkmalar olmasına rağmen devam eden uygulamalar da bulunmaktadır. Ölüm âdetleri içinde değişimin en fazla “ölüm nedeniyle ilgili inanışlar” da olduğunu söylemek mümkündür. Bir takım tabiat olaylarının, rüyaların, hayvanların hareketlerinin ölüm alâmeti olarak yorumlanması, bölge halkı arasında devam etmekle birlikte ölüm nedenine akılcı açıklamalar da getirilmeye çalışılmaktadır. Ölüm anı ile ilgili inanç ve uygulamalara işlevselci bakış açısı ile bakıldığında kişinin, ölümle başlayan ahiret yolculuğuna imanlı gitmesini sağlamak ve geride kalanların, kişinin gittiği yerdeki durumu ile ilgili merak duygularını gidermek amacının esas alındığı söylenebilir. Bölgede, ölümün gerçekleşmesinden sonra yapılan ilk iş, rahat döşegi hazırlamak ve kişiyi öldüğü yataktan alarak buraya yerleştirmektir. Ölen kişiye rahat döşegi hazırlanmasının ölü yakınları tarafından çok önemsendiği tespit edilmiştir.

Sonuç

Alan araştırması sırasında elde edilen verilerden de anlaşılacağı gibi, Mamuşalıların doğum ve evlenmeye bağlı bazı adet ve gelenekleri değişirken ölümle ilgili adetleri neredeyse hiç değişmemiştir. Doğum ve evlenmeye bağlı adetlerin birçoğu değişmiş, şartlara ve zamana ayak uyduramayanlar unutulup kaybolmuş veya yerlerini yeni adetler almıştır. Yaşanan değişim ve dönüşüm, Mamuşalıların hayatın geçiş dönemlerine ait inanış ve uygulamalarını hiçbir şekilde zayıflatmamıştır. Sonuç olarak, Türkiye ile Kosova’da yaşayan Türklerin kültürlerinde ortak özellikler ve büyük benzerlikler vardır. Aynı şekilde eski Yugoslavya halkları, Balkanlar ve Rumeli’de yaşayan insanların kültürleri ile Türk kültürü arasında kimi etkileşimler olmuştur. Bu etkileşim süreci, halen devam etmektedir. Ülkeler arasındaki çok yönlü ilişkiler, ülkeleri yönetenlerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yakınlaşmaları sonucu daha da artmıştır. Bu nedenle karşılıklı etkileşimin bundan sonra da devam edeceğine kuşku yoktur.

KAYNAKÇA

- HAFIZ, Nimetullah (1985). Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri, Priştine: P. Ü. Yayınları.
 HAFIZ, Nimetullah (1966). “Prizren Folkloru Üstüne”, Sesler, II (6), s. 92-96.
 HAFIZ, Tacide (1976). “Prizren’de Türk Halk Türküleri ve Kaynakları”, Çevren, IV (12) s. 47-58.
 HANADAN, Reşit (1983). “Mamuşa Folkloru Üstüne”, Çevren, X (40), s. 127-145.
 HANADAN, Reşit (1982). “Mamuşa’da Söylenen Düğün Türküleri”, Çevren IX (35), s. 145-149.
 MAZREK, Bayram (2002). “Geçmişte Mamuşa Düğün Adetleri”, Derya, II, s.46-47.
 MAZREK, Cafer (1985). “Mamuşa Folklorundan Birkaç Masal”, Çevren, XII, s. 115-119.
 MAZREK, Nuhi (1981). “Mamuşa’da Söylenen Türküler”, Çevren, VIII (30), s. 127-145
 MAZREK, Nuhi (1982). “Mamuşa’da Söylenen Kına Gecesi Türküleri”, Çevren, IX(34), s. 121-136
 MAZREK, Şükrü (1991). “Mamuşa Fıkraları”, Çevren, s.118-120.
 MORİNA, İrfan (1978). Mamuşa Folklorundan Derlemeler, Çevren IV (17), s. 201-207.
 ÖRNEK, Sedat Veyis (2000). Türk Halk Bilimi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
 ÖRNEK, Sedat Veyis (1979). Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara: AÜDTCF Yayınları.

KAYNAK KİŞİLER

BÜTÜÇ, Bahtişa. 1939 yılında Mamuşa'da doğmuş, hiç okumamış.

BÜTÜÇ, Nahit. 01. 08. 1954. Mamuşa doğumlu, Mamuşa “Hacı Ömer Lütfü” İlkokulunda öğretmen. Yaptığım bütün alan araştırması süresince bana yol gösteren, köy ahalisindeki bilgili kişilerle görüştüren ve bilgi veren kişidir.

KRÜEZİ, Rüştü. 30. 04. 1945 Mamuşa doğumlu. Öğretmen.

MAZREK, Suphi. 22. 04. 1965 Mamuşa doğumlu. 19. 09. 2004 tarihinde âdetler ile ilgili görüştüğümüz şairdir.

MAZREK, Yetullah. 1969 doğumlu. Köyün nüfus memuru. Köyün nüfus dağılımı ile ilgili bize bilgi veren kişidir.

MORİNA, İrfan. Priştine Üniversitesi “Türk Dili ve Edebiyatı” bölümünde öğretim görevlisi ve bölüm başkanı. Mamuşa'da doğmuştur ve halen orada yaşamaktadır.

TAÇ, Abdül. 02.01.1946 doğumlu. Mamuşa “ Hacı Ömer Lütfü” ilkokulunun eski müdürü. Eğitimle ilgili konuştuğumuz Mamuşa aydınlarından biridir.

TAÇ, Faruk. 19.01.1974 doğumlu. Lise mezunu.